

GROEPIES

Maarten Boon

OPZET

Wie zich voor deze stroom opgaf, zou in en met groepen gaan werken. In de groep 'schoolklas' kunnen zich problemen voordoen die het functioneren van die groep beïnvloeden, zoals:

1. de verwachtingen van de groepsleden zijn vaag of tegenstrijdig;
2. de leden van de 'klassegroep' houden in verschillende mate rekening met sociaal-emotionele aspecten bij de taakuitvoering;
3. zij participeren in verschillende mate;
4. de groep komt tot taakverdelingen die minder functioneel zijn;
5. de groep volgt een onbevredigende beslissingsprocedure;
6. de groep weet bij vele problemen niet welke criteria zij moet hanteren om tot een oplossing te komen;
7. de groepsleden zijn er onvoldoende op ingesteld, te begrijpen wat andere groepsleden bedoelen;
8. kwesties die van wezenlijk belang zijn verdwijnen onder tafel;
9. de groepsleden expliciteren hun bedoelingen niet of onvoldoende;
10. de groepsleden zijn er niet of onvoldoende op ingesteld, de capaciteiten van de afzonderlijke groepsleden werkelijk te gebruiken.

DOEL

Het doel van de stroom Groepies was

- a. kennis maken met -
- b. inzicht krijgen in - en
- c. leren hanteren van de hierboven genoemde verschijnselen.

In het programma was dan ook op drie aspecten de nadruk gelegd:

1. werken *in* een groep: ervaringen opdoen
2. werken *met* een groep: leren kennen van didactische werkvormen
3. werken *in en met* een groep in de eigen onderwijssituatie: follow-up.

PROGRAMMA

A. Werken in een groep

1. *Kennismakingsoefening.* Doel: het leren kennen van de deelnemers.
2. *Gesprek over de komende dagen.* Doel: inventarisatie van de verwachtingen.
3. *Oefening rond de principes van besluitvorming.* Doel: leren onderscheiden van deze principes.
4. *Besluitvormingsoefening.* Doel: toepassing van de eerder onderscheiden principes.

B. Werken met een groep

1. *Gesprek over groepswork.* Doel: plaatsen van groepswork in een theoretisch kader. Literatuuraanwijzing.
2. *Kennismaken met discussietechnieken.* Doel: uitwerken van methoden en technieken in verbale communicatie.

C. Werken in en met een groep in de eigen onderwijssituatie

1. *Hergroeperen van de tot op dat moment opererende sub-groepjes* in groepjes waarvan de leden tot hetzelfde type onderwijs behoren.
2. *Ervaring uitwisselen.*
3. *Uitwerken van de resultaten naar de eigen praktijk.* Doel van 1, 2 en 3: het beantwoorden van de vragen:
  - wat is voor mijn onderwijssituatie bruikbaar?
  - hoe zoek (en vind) ik een geschikte oplossing?
4. *Evaluatie*

Doel: afronden van de practicumdagen. Bespreken van de follow-up.

De deelnemers zouden na afloop van de congresdagen in belangrijke mate meer dan vroeger in staat zijn groepsprocessen te observeren, interacties tussen groepsleden waar te nemen en weten wat een groep typisch wél en een individu níét kan, en omgekeerd. Ook de principes van het leiderschap zouden duidelijker worden. De programma-opbouw was erop gericht de deelnemers zodanig 'op te leiden', dat zij na het opdoen van eigen ervaringen binnen de groep en het beleven van eigen functioneren daarin, extra gemotiveerd zouden raken bij het leren kennen en beproeven van didactische werkvormen. Tot slot zou men de dan verkregen subjectieve en objectieve informatie trachten te 'vertalen' naar de eigen specifieke onderwijssituatie.

Een kleine 50 mensen gaf zich op voor stroom 6. Zo konden 5 sub-groepen worden geformeerd met deelnemers die afkomstig waren van kleuteronderwijs, basisonderwijs, scholen voor mavo, havo en vwo en pedagogische academies. Een klein percentage was werkzaam bij lhno, heao en hts.

HET CONGRES

Wie als onderwijzer onvrede voelt met een situatie waarin hij gedwongen is 'frontaal' les te geven, gaat zich als vanzelf verdiepen in de dynamiek die binnen de groepen waarmee hij te maken krijgt, werkzaam is. Wat valt er te observeren? Goede observaties kun je alleen doen, wanneer je weet *hoe* je moet observeren en *waarop* je zoal dient te letten. Dat betekent niet zonder meer dat de redding gelegen is in het lezen van de inmiddels al rijke literatuur op het gebied van groepsdynamica.

In alle subgroepen van stroom 6 is veel tijd besteed aan het persoonlijk ervaren van groepsprocessen. Meer dan welke theorie ook, is ervaring-aan-den-lijve de ware weg tot het inzicht. Wie in behoorlijk wat situaties heeft verkeerd, kan vervolgens met vrucht op de theoretische toer gaan. Tegelijkertijd kan hij dan de verschillende didactische vragen trachten te beantwoorden met de mogelijkheden die groepswork biedt. Tijdens het congres is echter gebleken, dat de zo duidelijk bedoelde taakgerichtheid van de

groepen al ras verschoof van het onderwijs naar het emotioneel gebeuren binnen de groep zelf: het afwerken van het programma is voor een hoog percentage van de deelnemers een bijzonder waardevol persoonlijk gebeuren geworden. De theoretische verkenningen op het gebied van technieken bleven, na de eerste ervaringsoefeningen, dan ook sterk emotioneel geladen, terwijl bijna werkelijk geen groep is toegekomen aan toepassingen op de eigen onderwijssituatie.

Op zichzelf is dit natuurlijk helemaal niet erg: stroom 6 had een zeer geslaagd congres. Maar doordat de groepsgerichtheid zo bleef prevaleren, ontstond een schrijnend gevoel van tijdgebrek. Het was niet eens mogelijk de ter plaatse uitgereikte stencils door te lezen en/of toe te passen. Aan plannen maken in verband met de eigen werksituatie kwamen wij niet toe, een schets voor een zinvolle follow-up is niet eens aan ontwerp toegekomen. Iedereen is zeer gemotiveerd bezig geweest, er is hard gewerkt, maar de bezigheden stonden bij niet alle groepen in ogenblikkelijk verband met (moedertaal)-onderwijs.

Maar wat begin je als blijkt dat de groepsdeelnemers, jezelf niet uitgezonderd, sterke emotionele processen op gang blijken te brengen die op zichzelf om 'behandeling', op zijn minst om aandacht vragen? Anders gezegd: het ervaren van groepsprocessen bleek voor velen een vrij heftig gebeuren. Uit het zo nuchtere programma dat hierboven afgedrukt staat, kun je niet zomaar een verwachting in die richting ontwikkelen. Ook daaraan kun je zien, hoe moeilijk het is om de ervaringen waarop het bij groepswork in essentie aankomt, zodanig te expliciteren, dat een ander er 'iets van meeneemt'. Kortom: wie aan groepswork wil gaan doen, moet tenvolle groepslid worden en het podium van zijn onderwijsbevoegdheid verlaten.

HET PODIUM VERLATEN . . .

En daar zit hem nu exact de grote moeilijkheid: als onderwijzer ben je gewend de enige te zijn die normatief optreedt. Oftewel: jouw woord is wet, jij maakt uit wat er gebeurt, jij maakt uit wat er gevonden moet worden en wat niet. Voor een aantal van ons is dat zonder twijfel bijna een tweede natuur geworden. Je ontdekte, dat al je dirigistische moeite eigenlijk toch maar heel vaak als direkt resultaat had een soort passiviteit bij je groep, die bestond in het afwachten van wat juf of meneer het volgende moment zal zeggen of vragen of ondernemen. En dan komt er een dag dat je van die toestand genoeg hebt, en je roept: 'het volgende hoofdstuk lezen jullie nu zelf maar eens door, en de vragen ga je daarna in groepjes van vier oplossen!' Wat ontketen je dan? Allereerst: een zo grote onzekerheid bij de groep, dat er allerlei uitvalsverschijnselen ontstaan. Plotseling lijkt (of blijkt) de gemotiveerdheid te dalen, men gaat andere dingen doen, de situatie wordt duidelijk ervaren als: 'Juf of meneer laat het er verder bij zitten, wij mogen doen wat we willen. Er zal wel iets aan de hand zijn'.

Na een poosje heb je er genoeg van en brul je boven het dan tot ondraaglijke sterkte gestegen lawaai uit: 'En nu allemaal monden dicht, dan zal ik nog eens uitleggen wat de bedoeling is!' Ja, en dat was wel nodig. Want wat heb je gedaan? Je hebt zonder enige voorbereiding (noch bij jezelf, noch bij de aan jou toevertrouwde groep) een nieuwe werkvorm geïntroduceerd die je groep helemaal niet als werkvorm heeft onderkend. Dat is iets verschrikkelijks. Dus ga je denken: als ik mij nu ga bekwamen in een

aantal technische bijzonderheden omtrent groepswork, dan red ik het wel. Je gaat boekjes lezen, artikeltjes volgen en al gauw heb je aan je studeertafel theoretisch een aardig beeld. Dan komt de eerste les waarin je een discussie organiseert en dan blijkt op schrijnende wijze, dat je produktie, regie en camera-voering in eigen hand houdt en geen enkel initiatief dat uit de groep komt wezenlijk wilt dulden. De discussieles is *jouw* les en *jij* zult wel uitmaken hoe die verloopt. De reusachtige kater die jou na afloop van die schooldag op weg naar huis overvalt, is het gevolg van het feit dat je weer terug bent op de plaats waar je begon: een normatief optredende onderwijzer die onvrede heeft met de situatie. Maar nu is het nog een beetje erger: je hebt gemerkt dat je iets *niet kunt*. En misschien is dat wel iets geheel nieuws in jouw leven van bevoegd onderwijzman: iets *niet kunnen*.

DE EVALUATIE

Algemeen heeft men het optreden van de vijf groepsleiders als uiterst kundig ervaren. Het programma zoals het in het prospectus stond afgedrukt is evenwel niet geheel afgewerkt. Doordat de sociaal-emotionele aspecten die optraden tijdens de oefeningen sterk gingen domineren, is het vormen van nieuwe subgroepen waarvan de leden tot hetzelfde type onderwijs behoorden, niet gerealiseerd. Een gedeelte van de deelnemers bemerkte dat het van alles overheersend belang was, vanuit de ervaring (werken in een groep) hun eigen posities ten opzichte van elkaar te gaan verduidelijken. Een ander deel wilde nog explicieter de kant op van de relatie-training. Anderen weer hebben in het kader van het programma gekozen voor het taakgerichte werken boven het sociaal-emotionele.

Men heeft het als een gemis ervaren dat, gegeven de twee programma-aspecten: *werken in* en *met* een groep, de vraag naar het doel waarheen het middel (groepswork) moet leiden, nauwelijks aan de orde kwam.

De ervaringen die opgedaan werden tijdens het werken in de groep hebben bij een aantal van de deelnemers een schokeffect teweeggebracht. Zij hebben *aan den lijve* ervaren wat het betekent om je 'slachtoffer' te voelen van een groepsgebeuren. Dit hield hen zo bezig dat de vraag rees, of zij deze ervaring zouden kunnen transponeren in hun eigen onderwijssituatie. Wie het bovenstaande doordenkt, kan begrijpen dat naarmate de congresdagen vorderden de klachten over tijdgebrek toenamen. Sommigen ervoeren daardoor het programma als zwaar. Dat de persoonlijke belevingen niet steeds de aandacht konden krijgen - door tijdgebrek - die zij hadden moeten hebben, is als een bezwaar gevoeld. Geconcludeerd kan worden dat bij een groep die zich bezig wil houden met groepswork de relatie van het middel ten opzichte van het doel duidelijk moet zijn, voordat men beginnen kan aan technieken-training.

Wanneer in een volgend congres weer het onderwerp 'groepsworktechnieken' aan de orde zou komen, zal men dan ook bij de voorbereiding van het programma duidelijk moeten kiezen voor of groepsgericht of taakgericht werken.